

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 3-qism. Noyabr-2025

OILAVIY AJRIMLAR: SABABLARI VA OQIBATLARI

Abdumo'minova Dilafroz Alibek qizi

Oqdaryo tuman hokimligi, Oila va xotin-qizlar bo'limi Yangiqo'rg'on-

Yangiqishloq MFY xotin-qizlar faoli

Oqdaryo tumani maktabgacha va maktab ta'limi bo'limi tasarrufidagi 3-sonli

Davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti psixologi

Annotatsiya:

Maqolada oilaviy ajrimlarning zamonaviy jamiyatdagi ko'lamini, ularning ijtimoiy, ma'naviy va psixologik sabablari hamda bunday holatlarning shaxs, oila va jamiyat hayotiga salbiy ta'siri tahlil qilingan. Oilaviy ziddiyatlarning oldini olishda psixologik yordam, ma'naviy tarbiya va oila institutining ahamiyati yoritilgan.

Kalit so'zlar: oila, ajrim, ziddiyat, murosa, psixologik moslik, ma'naviy qadriyat, barqarorlik, mas'uliyat.

Oila inson hayotining eng muhim tayanchi va jamiyatning asosi sifatida har bir davlat taraqqiyotida beqiyos ahamiyat kasb etadi. Inson aynan oila bag'rida mehr, sabr, sadoqat, hurmat kabi fazilatlarni o'zlashtiradi. Biroq so'nggi yillarda dunyo miqyosida, xususan, O'zbekiston jamiyatida ham oilaviy ajrimlar sonining ortib borayotgani kuzatilmoqda. Bu holat ijtimoiy barqarorlik, farzandlar tarbiyasi va milliy qadriyatlar saqlanishi uchun jiddiy xavf tug'diradi. Oilaviy ajrimlarning sabablari murakkab va ko'p qirrali bo'lib, ularning ildizi ijtimoiy, iqtisodiy, psixologik hamda madaniy omillar bilan bog'liqdir. Oilaviy ajrimlarning asosiy sababi sifatida ko'plab mutaxassislar psixologik moslikning yetishmasligini ko'rsatadi. Har bir insonning xarakteri, dunyoqarashi, qadriyatlari, hayotiy qarashlari turlicha bo'lib, bu farqlar oila qurilgandan so'ng muayyan muammolarni keltirib chiqaradi. Agar er-xotin bir-birini tinglash, murosaga kelish, sabr va bag'rikenglikni namoyon eta olmasa, bu ziddiyatlar tobora chuqurlashib, oxir-oqibat ajrimga olib keladi. Shuningdek, o'zaro ishonchning yo'qolishi, moliyaviy masalalarda kelishmovchiliklar, qarindoshlar aralashuvi, uy-joy muammolari ham ajrimga sabab bo'luvchi muhim omillardandir. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar va ijtimoiy tarmoqlarning hayotimizga chuqur kirib kelishi ham oilaviy munosabatlarga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ayrim hollarda er-xotin o'rtasidagi ishonchning buzilishi, sodiqlik tamoyillarining zaiflashuvi, vaqtni to'g'ri taqsimlay olmaslik oilada sovuqlikni yuzaga keltiradi. Ayniqsa, yosh oilalar hayotida bu kabi holatlar tez-tez uchraydi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, ajrimlarning katta qismi nikohdan keyingi dastlabki 3-5 yil ichida ro'y beradi. Bu esa yoshlarning oilaviy hayotga yetarli darajada tayyor emasligini, psixologik barqarorlik va mas'uliyat hissining shakllanmaganligini ko'rsatadi.

O‘RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 3-qism. Noyabr-2025

Oila mustahkamligi, avvalo, er-xotin o‘rtasidagi o‘zaro hurmat, mehr-oqibat va sabrga tayanadi. Ammo ayrim hollarda yoshlar oilaviy hayotga faqat his-tuyg‘u asosida kirishib, keyingi bosqichlarda kundalik turmush qiyinchiliklari, farzand tarbiyasi, moliyaviy masalalar kabi real hayotiy sinovlarga tayyor bo‘lmaydi. Natijada ularning o‘zaro munosabatlarida befarqlik, norozilik, jizzakilik va tushunmovchiliklar paydo bo‘ladi.

Oilaviy ajrimlarning oqibatlari esa chuqur va ko‘p tomonlama bo‘lib, ular faqat er-xotinning hayotigagina emas, balki farzandlar, qarindoshlar, hatto butun jamiyat ruhiyatiga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Ajrashgan oilalarda voyaga yetayotgan bolalar ko‘pincha ruhiy bosim, yolg‘izlik hissi, ishonchsizlik va xavotirni boshdan kechiradilar. Ular jamiyatda o‘z o‘rnini topishda qiynaladilar, ba‘zi hollarda ijtimoiy faollikdan chetlashadilar. Shu sababli, ajrimlar nafaqat shaxsiy, balki ijtimoiy muammo sifatida ham ko‘rib chiqilishi lozim.

Psixologlarning ta‘kidlashicha, ajrimlarning asosiy ildizi oiladagi emotsional aloqa zaifligida namoyon bo‘ladi. Er-xotin o‘rtasidagi muloqot to‘g‘ri yo‘lga qo‘yilmaganida, his-tuyg‘ularni ifoda etish, muammolarni birgalikda hal etish ko‘nikmasi yo‘q bo‘lganida, ziddiyatlar chuqurlashadi. Bunday holatlarning oldini olishda psixologik maslahat, oila maktablari, nikohdan oldingi treninglar va ma‘naviy-ma‘rifiy suhbatlarning ahamiyati nihoyatda katta. Shu nuqtai nazardan, ta‘lim muassasalari, mahalla tizimi, Oila va xotin-qizlar bo‘limlari hamkorligida oilaviy hayot madaniyatini yoshlar ongiga singdirish bo‘yicha tizimli ishlar olib borilmoqda.

Oila barqarorligini ta‘minlashda ma‘naviy qadriyatlar, urf-odat va milliy an‘analar muhim o‘rin tutadi. Ajdodlarimizdan meros bo‘lib qolgan sabr, ehtirom, o‘zaro hurmat tamoyillari oilani mustahkamlovchi asosiy omillardandir. Biroq zamonaviy turmush tarzi, moddiylikka intilish, xorijiy madaniyat ta‘sirida ayrim yoshlar bu qadriyatlardan uzoqlashmoqda. Shu sababli, jamiyatda “sog‘lom oila – sog‘lom jamiyat” tamoyilini hayotga tatbiq etish, oilaviy qadriyatlarni targ‘ib qilish, ota-onalar mas‘uliyatini kuchaytirish zarur.

O‘zbekiston Respublikasida so‘nggi yillarda oila institutini mustahkamlash, ajrimlarning oldini olishga qaratilgan keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, “Oila va xotin-qizlar qo‘mitasi” faoliyatining kengaytirilishi, mahallalarda psixologik maslahat markazlarining tashkil etilishi, “Oilaviy hayot saboqlari” dasturlarining joriy etilishi shular jumlasidandir. Bu chora-tadbirlar yoshlarni oilaviy mas‘uliyatga tayyorlash, ajrimlarni kamaytirish va barqaror ijtimoiy muhitni yaratishga xizmat qilmoqda. Shuningdek, diniy-ma‘naviy tashkilotlar, OAV va internet tarmoqlari orqali oilaviy hayot, sadoqat, sabr, mehr-oqibat haqida targ‘ibot ishlarini kuchaytirish muhim ahamiyatga ega. Oilaviy nizolarni hal etishda murosachilik va kechirimlilik

O‘RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 3-qism. Noyabr-2025

madaniyatini shakllantirish, bolalarning ruhiy holatini asrash har bir insonning burchidir.

Xulosa qilib aytganda, oilaviy ajrimlar — bu shunchaki nikohning bekor qilinishi emas, balki insonlar orasidagi ishonch, mehr va ma’naviyatning zaiflashishidir. Uning oldini olish uchun har bir fuqaro oilaning muqaddasligini, uni asrash va rivojlantirish mas’uliyatini chuqur anglab yetishi lozim. Oilaning mustahkamligi — jamiyatning barqarorligi, millatning kelajagi demakdir. Shu boisdan, oilaviy tarbiya, psixologik tayyorgarlik va ijtimoiy hamkorlikni uyg‘unlashtirgan holda, ajrimlarning oldini olishga qaratilgan uzviy tizimni yaratish davr talabidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi “Oila kodeksi”. – Toshkent, 2021.
2. Karimova V.M. “Oilaviy psixologiya asoslari”. – Toshkent: Fan, 2020.
3. Alimova N. “Oila barqarorligi va ajrimlarning psixologik sabablari”. – Toshkent, 2019.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Oila institutini mustahkamlash va ajrimlarning oldini olish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori. – 2022-yil.
5. G‘aniyeva D. “Psixologik muvozanat va oilaviy totuvlik omillari”. – Samarqand, 2020.